

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

КРУК ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 343.85

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОРОТКОСТРОКОВИХ ВИЇЗДІВ
ЗА МЕЖІ КОЛОНІЙ В УКРАЇНІ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
Колб Олександр Григорович,
Національна академія внутрішніх справ,
професор кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник

Яковець Ірина Станіславівна,

Науково-дослідний інститут вивчення

проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса

Національної академії правових наук України,

провідний науковий співробітник

сектору дослідження проблем кримінально-виконавчого законодавства

кандидат юридичних наук

Джужа Анастасія Олександрівна,

Генеральна прокуратура України,

головний спеціаліст відділу

Захист відбудеться «9» грудня 2015 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.007.03 у Національній академії внутрішніх справ за адресою:
ДП–680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх
справ за адресою: ДП–680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий «6» листопада 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.Г. Братель

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Одним із завдань, визначених у Законі України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів» від 8 квітня 2014 р., є приведення порядку виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі до вимог міжнародно-правових актів у цій сфері, а також створення реальних правових гарантій реалізації основними суб'єктами кримінально-виконавчих правовідносин своїх прав, законних інтересів та обов'язків. Серед низки проблем, які потребують нагального розв'язання, є питання, що пов'язані з правовим регулюванням короткострокових виїздів засуджених за межі колоній.

Як свідчить практика, правильне та професійно виважене застосування зазначеного інституту кримінально-виконавчого права як в Україні, так і за кордоном спроможне позитивно впливати на засуджених до позбавлення волі, а також стимулювати їх правослухняну поведінку та, в кінцевому результаті, підвищувати ефективність засобів виправлення і ресоціалізації, що застосовуються до цих осіб. Поряд з цим, у нашій державі реалізація засудженими права на короткострокові виїзди за межі виправних і виховних колоній, що закріплено в ст. 111 Кримінально-виконавчого кодексу України, перебуває на неналежному рівні та не відповідає позитивному зарубіжному досвіду з означеної проблематики (Нідерланди, ФРН, Швеція та ін.), а саме: щорічно цим правом користується менше 0,3 % осіб із загальної кількості засуджених, які відбувають покарання у виді позбавлення волі. Так, у 2011 р. короткочасні виїзди було надано лише 232 засудженим (0,2 %); 2012 р. – 245 (0,18 %); 2013 р. – 207 (0,15 %); 2014 р. – 36 (0,04 %). Суттєво не змінилися ці показники і в 2015 р.¹

Результати даного дослідження свідчать про те, що основними факторами, які обумовлюють такий стан реалізації засудженими до позбавлення волі зазначеного права, є наступні: досі на доктринальному рівні не в повному об'ємі з'ясована правова природа та значення короткочасних виїздів засуджених за межі колонії; на практичному рівні вкрай повільно та неефективно застосовується у кримінально-виконавчій діяльності позитивний досвід зарубіжних держав з цього питання; на правовому рівні залишаються недосконалими та такими, що створюють різноманітні перешкоди для адміністрації колоній щодо більш активного забезпечення права засуджених на короткострокові виїзди за межі цих установ виконання покарань, правові підстави та приводи надання даного права для зазначених осіб.

Отже, у наявності теоретико-прикладна проблема, що потребує комплексного дослідження та розв'язання у виді окремо взятого наукового завдання.

Як показало вивчення доктринальних джерел, значне методологічне підґрунтя у цьому напрямі створили такі науковці, як: Л.В. Багрій-Шахматов, В.А. Бадира, І.Г. Богатирьов, О.І. Богатирьова, Є.М. Бодюл, В.В. Василевич, Т.А. Денисова, С.Ф. Денисов, О.М. Джу́жа, А.О. Джу́жа, В.Я. Конопельський, О.Г. Колб, І.М. Копотун, В.О. Корчинський, О.В. Лисодєд, В.О. Меркулова, Л.П. Оніка,

¹ Дані Державної пенітенціарної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kvs.gov.ua>.

М.В. Романов, О.М. Сокурено, А.Х. Степанюк, В.М. Трубников, С.Я. Фаренюк, В.І. Шакун, І.С. Яковець, М.М. Яцишин та ін.

Серед зарубіжних дослідників певні напрацювання з означеної тематики здійснили такі науковці, як: А.І. Зубков, С.М. Дендебер, Ю.І. Калінін, Е.І. Кайл, Ж.А. Курмангалієв, І.М. Перков, І.М. Пяткевич, І.Л. Самойлов, О.О. Соколова, Ф.Р. Сундуков, В.В. Тирський, Д.Є. Тихомиров, Ю.М. Ткачевський, Г.О. Туманов, Б.С. Утевський, І.В. Шмаров та ін.

Поряд з цим на дисертаційному рівні питання правового регулювання короткострокових виїздів засуджених за межі колоній України, у тому числі з урахуванням останніх змін і доповнень, що внесені до чинного кримінально-виконавчого законодавства у 2014–2015 рр. та суттєво розширили права осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі, не досліджувались, що й обумовило вибір об'єкта, предмета, мети і задач даної наукової розробки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обрана тема дослідження ґрунтується на положеннях Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 р., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1209-р; Концепції державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, схваленої Указом Президента України від 8 листопада 2012 р. № 631/2012, а також відповідає тематиці пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 роки (наказ МВС України від 16 березня 2015 р. № 275), та п. 6.13 щорічних планів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2015 рік. Тему роботи затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ (протокол № 23 від 23 грудня 2014 р.).

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертації є розроблення на основі аналізу законодавства, наукових джерел та практики надання для засуджених в Україні короткострокових виїздів за межі колоній науково обґрунтованих заходів, спрямованих на удосконалення правового регулювання з цих питань.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі *задачі*:

– здійснити аналіз сучасного стану наукової розробки проблем, пов'язаних із застосуванням правових засад щодо короткострокових виїздів засуджених в Україні за межі колоній;

– з'ясувати правову природу та значення короткострокових виїздів засуджених за межі колоній;

– вивчити міжнародно-правові підходи та практику реалізації короткострокових виїздів засуджених за межі колоній за кордоном;

– вивести поняття та основні ознаки короткочасних виїздів засуджених за межі колоній;

– визначити підстави та приводи надання засудженим дозволу на короткостроковий виїзд за межі колоній;

– встановити правові умови надання засудженим дозволу на виїзд за межі колоній;

– визначити шляхи удосконалення процедури підготовки матеріалів і розгляду питань надання засудженим в Україні дозволу на короткочасний виїзд за межі колоній;

– розробити та обґрунтувати основні заходи щодо підвищення рівня ефективності контролю за поведінкою засуджених під час короткострокового виїзду за межі колоній.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у зв'язку з правовим регулюванням короткострокових виїздів засуджених за межі колоній в Україні.

Предметом дослідження є правове регулювання короткострокових виїздів засуджених за межі колоній в Україні.

Методи дослідження. Теоретико-методологічне підґрунтя цієї роботи становить комплекс загальнонаукових і спеціально-правових принципів та методів пізнання соціально-правових явищ і процесів. За допомогою *діалектичного методу* розкрито сутність правового регулювання короткострокових виїздів засуджених за межі колоній в Україні (розділи 1–3); *формально-логічний метод* використано при вивченні теоретичних напрацювань представників вітчизняної і зарубіжної науки та визначення стану наукових досліджень з означеної проблематики (підрозділ 1.1); *системно-структурний метод* дав можливість з'ясувати правову природу та значення короткочасних виїздів засуджених за межі колоній (підрозділ 1.2); за допомогою *порівняльно-правового методу* здійснено аналіз міжнародно-правових підходів та практики реалізації короткострокових виїздів засуджених за межі колоній за кордоном (підрозділ 1.3); *методи дедуції та індукції* покладено в основу формування поняття та головних ознак короткочасних виїздів засуджених за межі колоній (підрозділ 2.1); *формально-догматичний метод* використано при вивченні правових підстав та приводів надання засудженим дозволу на короткочасний виїзд за межі колоній (підрозділ 2.2); *метод аналізу* застосовано при дослідженні правових умов надання засудженим дозволу на виїзд за межі колоній (підрозділ 2.3); за допомогою *системно-функціонального методу* визначено шляхи удосконалення процедури підготовки матеріалів та розгляду питань надання засудженим в Україні дозволу на короткочасний виїзд за межі колоній (підрозділ 3.1); *формально-юридичний метод* дав змогу розробити та обґрунтувати основні заходи щодо підвищення рівня ефективності контролю за поведінкою засуджених під час короткострокового виїзду за межі колоній (підрозділ 3.2); *історико-правовий метод* використано при дослідженні соціально-правових умов виникнення та розвитку інституту короткочасних виїздів засуджених за межі колоній (розділ 1); *соціологічний та статистичні методи* дали змогу узагальнити результати цього дослідження та застосувати їх у тексті дисертації (підрозділи 1.2, 2.2, 2.3, 3.1).

Емпіричну базу дослідження становлять дані державної статистики, Верховного суду України, Генеральної прокуратури України та Державної пенітенціарної служби України, а також результати вивчення 412 матеріалів застосування до засуджених інституту короткострокових виїздів їх за межі колоній; результати анонімного опитування 320 засуджених, які відбували покарання у виправних колоніях Волинської, Запорізької, Київської та Харківської областей,

і 510 осіб з числа персоналу органів та установ виконання покарань зазначених регіонів України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації наведено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення наукового завдання проблеми, пов'язаної з правовим регулюванням короткострокових виїздів засуджених за межі колоній в Україні. Обґрунтовано низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій, що мають важливе теоретичне та практичне значення, зокрема:

вперше:

– визначено науково обґрунтоване поняття інституту короткострокових виїздів засуджених за межі колоній, під яким розуміється система правових норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають у процесі їх застосування до осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі;

– доведено необхідність на нормативно-правовому рівні визначення процедури комісійного розгляду питань, пов'язаних з наданням засудженим права на короткостроковий виїзд за межі колоній, а також з відмовою у прийнятті такого рішення;

– обґрунтовано, що суспільні відносини з приводу надання засудженим короткострокових виїздів за межі колоній регулюються нормами лише галузевого (кримінально-виконавчого) інституту права, який не має ознак міжгалузевого інституту, що важливо з огляду на вирішення визначених у нормах права завдань кримінально-виконавчого законодавства та досягнення його мети (ст. 1 Кримінально-виконавчого кодексу України);

– визначено сутність та доведено необхідність упровадження в Україні на правовому рівні «презумпції» доцільності надання засудженим права на короткочасний виїзд за межі колоній, зміст якої полягає в тому, що таким чином буде гармонізовано та предметно гуманізовано процес їх виправлення і ресоціалізації;

– розроблено низку науково обґрунтованих заходів щодо визначення на нормативно-правовому рівні тимчасового правового статусу для тих засуджених, які отримали можливість короткочасного виїзду за межі колоній, у тому числі закріплення вичерпного переліку обов'язків, заборон та інших правообмежень, що розповсюджуються на цих осіб під час реалізації на практиці даного права;

удосконалено:

– зміст поняття «виїзд за межі колоній», під яким розуміється тимчасове (обмежене певним строком) залишення засудженим меж даної установи виконання покарань на підставах, умовах та в порядку, що визначені в законі, з метою підтримання сімейних зв'язків, отримання медичної допомоги, а також вирішення інших питань, пов'язаних з його виправленням і ресоціалізацією;

– теоретико-прикладні підходи щодо необхідності розширення кола приводів для надання права засудженим для виїзду за межі колоній, що обумовлено проблемами співрозмірності та системності дій норм, які регулюють питання виправлення і ресоціалізації засуджених, а також інституту короткострокових виїздів цих осіб за межі зазначених установ виконання покарань;

– теоретичні положення про те, що для вирішення питання щодо доцільності надання засудженому права на виїзд за межі колонії достатнім критерієм та фактичною підставою має стати встановлення факту позитивних змін у поведінці цієї особи;

дістало подальший розвиток:

– теоретико-прикладні підходи щодо визнання на практиці короткострокових виїздів засуджених за межі колоній однією з правових гарантій та елементів механізму виправлення і ресоціалізації цих осіб, а також способом реалізації засудженими тих прав, що не входять до переліку обмежень і заборон, які передбачено законом та вироком суду (право на правову допомогу, медичне обслуговування, отримання освіти);

– доктринальні положення щодо доцільності та необхідності визначення на нормативно-правовому рівні трьох системоутворювальних підстав для надання засудженим права на короткострокові виїзди за межі колоній, а саме: нормативної (юридичної), фактичної та процесуальної;

– теоретичні підходи щодо чіткого дотримання на практиці встановленого в нормативно-правових актах порядку документального оформлення факту отримання засудженим права на короткостроковий виїзд за межі колонії та недопустимості вимагання при цьому тих документів, що не входять до їх визначеного переліку.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформовані та викладені в дисертації положення, узагальнення, висновки й рекомендації впроваджено та може бути надалі використано у:

– *правотворчій сфері* – для вдосконалення правового регулювання короткострокових виїздів засуджених за межі колоній в Україні (розроблено та направлено до комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності науково обґрунтовані пропозиції з цих питань від 29 жовтня 2014 р. № 04–20/12–2226; 12 березня 2015 р. № 04–18/12–547);

– *практичній діяльності* – у процесі розроблення відомчих нормативно-правових актів та практики надання короткострокових виїздів засуджених за межі колоній (акт впровадження управління Державної пенітенціарної служби України в Харківській області від 2 вересня 2015 р.);

– *навчальному процесі* – для забезпечення та підвищення рівня викладання навчальної дисципліни «Кримінально-виконавче право» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 19 червня 2015 р. № 46/6–560);

– *науково-дослідній роботі* – для підвищення рівня та ефективності наукових досліджень у сфері виконання покарань України (довідка про впровадження Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені В.В. Сташиса НАПрН України від 2 квітня 2015 р.; довідка про впровадження ВГО «Всеукраїнський центр правової допомоги «Громадський захисник» від 13 травня 2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана здобувачем особисто та є самостійним комплексним дослідженням. У наукових працях, що виконані в співавторстві, авторський доробок становить 75 %. При цьому наукові ідеї, що належать співавторам вказаних публікацій, у дисертації не використовувались.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки, що сформульовані в роботі, оприлюднено на таких наукових конференціях та круглих столах: «Механізм правового регулювання у правоохоронній та правозахисній діяльності в умовах формування громадянського суспільства» (м. Львів, 10 листопада 2006 р.); «Формування правової держави в Україні. Проблеми і перспективи» (м. Тернопіль, 13 квітня 2007 р.); «Від громадського суспільства – до правової держави» (м. Харків, 25 квітня 2007 р.); «Особливості розвитку правової держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів: проблеми теорії і практики» (м. Київ, 18 лютого 2010 р.); «Реформи законодавства України в умовах євроінтеграції» (м. Київ, 30 жовтня 2014 р.); «Забезпечення прав людини при виконанні кримінальних покарань» (м. Харків, 12 грудня 2014 р.); «Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Запоріжжя, 29-30 травня 2015 р.); «Актуальні питання реформування правової системи України» (м. Луцьк, 26–27 червня 2015 р.).

Публікації. Основні положення дослідження відображено в 12 наукових працях, серед яких п'ять наукових статей, опублікованих у виданнях, включених МОН України до переліку фахових з юридичних наук, одна стаття – в науковому періодичному виданні іншої держави, а також шість тез доповідей у збірниках конференцій і круглих столів.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (233 найменування) і чотирьох додатків. Повний обсяг дисертації становить 215 сторінок, з якого обсяг основного тексту – 164 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, вказано на зв'язок дослідження з науковими планами та програмами, визначено мету, задачі, об'єкт, предмет та методологічні засади дослідження, його емпіричну базу, сформульовано наукову новизну, розкрито наукове та практичне значення одержаних результатів.

Розділ 1 «Загальнотеоретичні засади та міжнародна практика застосування інституту короткочасних виїздів засуджених за межі колоній» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1. «Сучасний стан наукової розробки проблем, пов'язаних із застосуванням правових засад щодо короткочасних виїздів засуджених в Україні за межі колоній»* встановлено, що, незважаючи на те, що дана тематика була предметом наукових розвідок як у радянський час, так і в сьогоденні України, цю проблему, з урахуванням прийняття Кримінально-виконавчого кодексу України 2003 р. та низки інших нормативно-правових актів у сфері виконання покарань, досліджено недостатньо.

Зокрема, на дисертаційному рівні не вивчалися ті питання, що становлять зміст предмета та завдань цієї наукової розробки, а саме: 1) попередні дослідження обмежувались переважно розглядом проблем щодо короткочасних виїздів лише

окремих категорій засуджених за межі колоній; 2) у наукових працях здійснено аналіз тільки правових підстав реалізації засудженими зазначеного права, водночас як важливе місце у правовому механізмі з цих питань посідають і правові ознаки короткочасних виїздів засуджених за межі колоній, а також приводи й правові умови надання таких виїздів для осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі; 3) більшість наукових пошуків було здійснено ще за радянським законодавством та в умовах дії Виправно-трудоного кодексу України 1970 р., а тому їх результати зумовлюють необхідність їх переоцінки з урахуванням сучасного правового, соціально-політичного, економічного, фінансового та іншого становища України, зважаючи на сучасні критерії оцінки діяльності органів та установ виконання покарань; 4) на міжнародному рівні зазначена проблематика розроблялась з урахуванням особливостей національного законодавства та практики, що свідчить про не універсальність отриманих під час досліджень за кордоном результатів та про їх спроможність безвідносного врахування у кримінально-виконавчій діяльності України; 5) не повною мірою з'ясовано також інші змістовні елементи, що зумовлені правовою природою короткочасних виїздів засуджених за межі колоній (правові процедури; документальне оформлення; тимчасовий правовий статус засуджених, які отримали право на виїзд за межі колоній).

У підрозділі 1.2. *«Правова природа та значення короткострокових виїздів засуджених за межі колоній»* доведено, що суспільні відносини, які виникають у процесі правового регулювання короткострокових виїздів засуджених за межі колоній в Україні, регулюються лише нормами однієї галузі права – кримінально-виконавчої, і цей інститут не має ознак та не може належати до міжгалузевих, що важливо з огляду на вирішення практичних завдань, пов'язаних із здійсненням подальшого контролю за поведінкою тих засуджених, які отримали право на короткостроковий виїзд за межі колоній, на час реалізації зазначеного права, а також здійснення заходів координаційного характеру з цих питань з іншими суб'єктами, залученими до виправно-ресоціалізаційного процесу засуджених. Встановлено, що сутністю виїздів засуджених за межі колоній є ті внутрішні й необхідні, загальні та головні, стійкі риси, ознаки та якості, єдність і взаємообумовленість яких визначають якісну специфіку та закономірності розвитку названого правового явища.

У підрозділі 1.3. *«Міжнародно-правові підходи та практика реалізації короткострокових виїздів засуджених за межі колоній за кордоном»* визначено, що міжнародно-правові документи поступово відходять від чіткої регламентації форм зазначених виїздів засуджених, хоча й визнають доцільність їх існування. На підставі вивчення зарубіжного досвіду (Азербайджану, Білорусі, Великої Британії, Грузії, Казахстану, Киргизії, Нідерландів, Норвегії, Російської Федерації, США, Фінляндії, Франції, Швейцарії) визначено, що в основу реалізації права засуджених на короткострокові виїзди за межі колоній покладено так звану «презумпцію» доцільності надання такого права для зазначених осіб, зміст якої полягає в тому, щоб створити на правовому рівні максимально сприятливі умови для його застосування щодо засуджених до позбавлення волі. Доводиться необхідність

упровадження в національне законодавство й практику таких позитивних напрацювань з означеної проблематики дослідження: а) визначення кола засуджених, які не мають права на короткострокові виїзди за межі колоній (Російська Федерація); б) надання дозволу для виїзду за кордон та встановлення процедур контролю за поведінкою засудженого під час короткострокової відпустки (Російська Федерація); в) збільшення тривалості такого виїзду до 21 дня (Норвегія; ФРН); г) надання права на відпустки в колоніях відкритого типу на вихідні дні (Нідерланди); ґ) включення цього права засуджених до відповідної форми позбавлення волі та до змісту прогресивної системи виконання покарання у виді позбавлення волі, так званий робітничий (навчальний) екстернат (Швейцарія); д) звільнення засудженого за тимчасовою ліцензією (ліцензія співчуття; ліцензія можливостей; ліцензія інтеграції) (Велика Британія).

Розділ 2 «Поняття виїздів засуджених за межі колоній, їх підстави та умови» містить два підрозділи.

У підрозділі 2.1. *«Поняття та основні ознаки короткочасних виїздів засуджених за межі колоній»* сформульовано визначення поняття «виїзд засуджених за межі колоній», під яким слід розуміти тимчасове (обмеження певним строком) залишення меж даної установи виконання покарань на підставі і в порядку, визначеними в законі, з метою підтримання сімейних зв'язків, отримання медичної допомоги, а також вирішення інших питань, пов'язаних з виправленням засуджених та їх ресоціалізацією. Наведено такі ознаки короткострокових виїздів засуджених за межі колоній: а) нормативність (саме норми кримінально-виконавчого права в разі втілення в них чіткого та прозорого порядку, підстав і умов надання для зазначеної категорії осіб дозволу на такий виїзд можуть належно регулювати, відповідно до поставлених завдань, суспільні відносини, що виникають у зв'язку з цим між засудженим та адміністрацією колонії); б) тимчасовість (виїзд засудженого здійснюється на певний (чітко визначений у дозволі) проміжок часу, який, хоча і може продовжуватись за наявності встановлених у законі обставин, натомість не може тривати постійно); в) строковість (обмеження виїзду особи певними встановленими в рішенні адміністрації колонії строками).

У підрозділі 2.2. *«Підстави та приводи надання засудженими дозволу на короткочасний виїзд за межі колоній»* визначено такі системні підстави надання особам, які відбувають покарання у виді позбавлення волі, зазначеного дозволу: а) нормативної; б) фактичної; в) процесуальної.

Доведено, що нормативна підстава – це наявність у законі норми права, яка передбачає можливість виїзду засудженого за межі колонії (такою, зокрема, є ст. 111 Кримінально-виконавчого кодексу України); фактична підстава – це наявність документів, що передбачають наявність особливих обставин, визначених у законі (наявність дітей (дитини); факт участі засудженого в трудовій діяльності; факт, що підтверджує необхідність отримання ним медичної допомоги), з якими пов'язується виникнення в особи, яка відбуває покарання у виді позбавлення волі, права на виїзд за межі колонії; процесуальна підстава – це наявність акта, який приймають чітко уповноважені особи з числа персоналу колонії, що містить дозвіл на виїзд

засудженого за межі колонії, а також визначає обставини його здійснення (дату, час, строк, місце та ін.).

Визначено та обґрунтовано такі гарантії реалізації на практиці зазначеного в законі права засуджених на виїзд за межі колоній: 1) закріплення на нормативно-правовому рівні виключного переліку обставин з цього приводу (смерть або тяжка хвороба близького родича; стихійне лихо; одержання медичної допомоги та ін.); 2) визначення на цьому ж рівні чітких та прозорих вимог до документів або до інших джерел (способів) підтвердження наявності таких обставин; 3) встановлення в нормативно-правових джерелах вимог до форми та змісту акта адміністрації колонії щодо надання дозволу на виїзд чи відмови в ньому.

Сформульовано принципи надання короткострокових виїздів засуджених за межі колоній: а) раціональності; б) справедливості; в) законності процедури практичної реалізації цього інституту кримінально-виконавчого права. Під раціональністю розуміється доцільність та логічність надання такого дозволу; справедливістю – неупереджене (людське) ставлення до засудженого, з дотриманням морально-етичних і правових норм; законністю – дотримання визначених у законі підстав та приводів для надання дозволу на короткостроковий виїзд за межі колонії.

У підрозділі 2.3. «Правові умови надання засудженим дозволу на виїзд за межі колоній» визначено поняття «умови надання цього дозволу», під якими слід розуміти такі факти (обставини), що забезпечують його реалізацію.

Здійснено типологію визначених у законі умов надання засудженим дозволу на виїзд за межі колоній, а саме: а) перша з них має формальний характер і полягає в окресленні кола виправних колоній та їх структурних дільниць, у яких має перебувати засуджений на момент виникнення юридичного факту для виїзду за межі колонії, тобто ця умова пов'язана із суспільною небезпекою особи; б) друга група умов стосується жінок – вони мають відбувати покарання в колоніях, у яких є будинки для дитини, та мати дітей, які в них утримуються (стосується питань захисту прав дітей та материнства); в) третя умова стосується стану прогресивних змін у поведінці засудженого, який формально підпадає під дію інституту короткострокових виїздів за межі колонії, а отже, пов'язується із ступенем виправлення засудженого.

Доведено необхідність розширення виду колоній та структурних дільниць, перебування в яких дає формальне право на короткостроковий виїзд за межі колонії, а також прив'язки змін у поведінці засудженого не до ступенів його виправлення (стає на шлях виправлення; став на шлях виправлення; твердо став на шлях виправлення, довів своє виправлення), а до позитивної динаміки зазначених змін в її змісті та створення таким чином перспективних ліній у виправленні й ресоціалізації засуджених, що позитивно зарекомендувало себе в зарубіжній кримінально-виконавчій практиці та знайшло своє відображення в нормативно-правових актах з цих питань (Фінляндії, Франції, ФРН, Швейцарії).

Розділ 3 «Напрями удосконалення правового регулювання короткострокових виїздів засуджених за межі колоній в Україні» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1. «Шляхи удосконалення процедури підготовки матеріалів та розгляду питань надання засудженим в Україні дозволу на короткостроковий виїзд за межі колоній» встановлено низку прогалин правового характеру, що стосуються процедурних аспектів реалізації засудженими права на виїзд, а саме: а) питання щодо дозволу – документального підтвердження наявності особистих обставин, що є приводами для отримання дозволу на виїзд та які визначено в законі. Доведено, що їх перелік є нечітким і неконкретним, а в деяких випадках узагалі не дає можливості засудженому реалізувати це право. Зокрема, через відсутність у чинному законодавстві України поняття «тяжка хвороба, яка загрожує життю хворого», адміністрація колонії довільно визначає такі приводи, що нерідко призводить до відмови в наданні права на виїзд за межі цієї установи виконання покарань; б) актуальним у цьому контексті є додержання медичної таємниці під час надання довідки або висновку стосовно особи в разі, якщо остання через хворобу не може дати згоди на її повне або часткове розголошення; в) чинні нормативно-правові акти з питань виїздів засуджених за межі колоній містять у собі низку перешкод, недоречностей та суперечностей, що не властиві нормам інших галузей права, які застосовуються для забезпечення інституту короткострокових виїздів за межі колоній. Зокрема, проблемним є питання отримання оригіналу довідки про смерть чи тяжку хворобу близького родича, яку видають органи охорони здоров'я в одному примірнику і що є підставою для видачі свідоцтва про смерть реєстраційними органами; г) інші проблеми організаційно-правового характеру (вимоги до оформлення телеграм про смерть (хворобу) близького родича, довідок про стихійні лиха, актів щодо визначення розміру завданої шкоди).

Для подолання цих проблем у роботі розроблено низку науково обґрунтованих заходів правового, організаційного, матеріально-фінансового та іншого характеру, спрямованих на удосконалення процедури підготовки матеріалів та розгляду питань надання засудженим в Україні дозволу на короткостроковий виїзд за межі колоній.

У підрозділі 3.2. «Основні заходи щодо підвищення рівня ефективності контролю за поведінкою засуджених під час короткострокового виїзду за межі колоній» визначено критерії контролю за засудженими, які отримали зазначене право на виїзд, а саме: реальність; систематичність; об'єктивність.

Реальність контролю передбачає: 1) реальність перевірок дотримання засудженими визначених правил поведінки та заборон, а також виконання останніми своїх обов'язків; 2) реальність притягнення цих осіб до різних видів юридичної відповідальності за вчинення правопорушень.

Систематичність означає здійснення контролю не хаотично (час від часу або одноразово), а за певним графіком (схемою) та постійно. Об'єктивність контролю виражається в отриманні за результатами цієї діяльності достовірної інформації, що максимально відповідає об'єктивній істині з цих питань та впливає з точного й усебічного виявлення фактів і документів, отримання пояснень та їх перевірок, проведення необхідних підрахунків, аналізів, вимірів, співставлень.

Доведено, що головна мета контролю за поведінкою засуджених за межами колоній поєднує в собі теоретичний, законодавчий і кримінологічні аспекти та

передбачає забезпечення умов для досягання мети покарання (ст. 50 Кримінального кодексу України) та мети і завдань кримінально-виконавчого законодавства (ст. 1 Кримінально-виконавчого кодексу України).

Визначено та обґрунтовано систему контролю за поведінкою зазначеної категорії засуджених, що має включати в себе такі системні (підсистемні) елементи: а) організаційно-функціональну структуру (цілі, об'єкт, предмет, суб'єкт та його компетенція); б) механізм (методи, засоби, форми контролю); в) процес контролю.

Виходячи з цього, в дисертації розроблено низку науково обґрунтованих заходів щодо підвищення ефективності контролю у зазначеному напрямі.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, що полягає в розробленні таких положень:

1. Визначено, що однією з негативних обставин, які зумовлюють низький стан виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі в Україні, є неналежне правове регулювання короткострокових виїздів засуджених за межі колоній, що й стало вирішальним при виборі теми дослідження, його об'єкта, предмета, мети та задач.

Констатовано, що на інститут короткострокових виїздів за межі колоній покладається вирішення таких завдань: а) зменшення ізоляції засуджених; б) зниження рівня негативного впливу позбавлення волі на цих осіб; в) збереження й усебічне підтримання сімейних та інших соціально значимих і позитивних зв'язків засуджених; г) отримання медичної допомоги зазначеною категорією осіб.

Доведено, що, незважаючи на раціональне міркування з цього приводу вітчизняних та зарубіжних фахівців, донині на доктринальному рівні не визначено поняття «виїзд засуджених за межі колоній», що важливо з огляду на вирішення теоретико-прикладних завдань з означеної проблематики. У науковців та практиків немає єдності щодо визначення правових підстав надання таких виїздів засудженим, меж правомірності діяльності адміністрації колоній з цих питань, правових гарантій забезпечення права засуджених на короткострокові виїзди та закріплення його на законодавчому рівні в ст. 8, 107 Кримінально-виконавчого кодексу України, що визначають правовий статус осіб, позбавлених волі.

2. Доведено, що за змістом право засудженого на короткостроковий виїзд за межі колонії містить у собі: 1) можливість особи користуватися змогою виїзду за власним розсудом; 2) можливість вимагати від адміністрації органів й установ виконання покарань та інших уповноважених суб'єктів забезпечення надання такого виїзду; 3) можливість звернутися за захистом свого суб'єктивного права та вимагати його відновлення чи усунення перешкод у його реалізації.

3. Визначено, що, на відміну від національного законодавства, міжнародно-правові акти у сфері виконання кримінальних покарань та законодавство багатьох цивілізованих держав (США, Великої Британії, ФРН та ін.) змістовно орієнтовані на необхідність створення максимально сприятливих умов для застосування інституту короткострокових виїздів засуджених за межі колоній. Відповідно до цього,

обґрунтовано необхідність видозміни на нормативно-правовому та практичному рівні загального підходу до вирішення означеної проблематики в Україні, а саме: не засуджений має доводити, що він повинен виїхати за межі колонії, а адміністрація цієї установи виконання покарань має надати докази, що особа, яка формально претендує на реалізацію зазначеного права, становить суспільну небезпеку і їй не варто надавати дозвіл на короткостроковий виїзд за межі колонії. Доведено, що такий підхід, з одного боку, дозволить підвищити рівень довіри та співпраці між адміністрацією колонії та засудженим, а отже, позитивно вплине на ефективність виправно-ресоціалізаційного впливу на особу останнього, а з іншого – знизить рівень корупційної складової в кримінально-виконавчій діяльності адміністрації зазначеної установи виконання покарань та підвищить одночасно рівень правової культури у процедурі надання таких дозволів для засуджених, що особливо важливо та актуально з огляду на вимоги змісту тих реформ, що проводяться в Україні в сучасних умовах та в контексті виконання нашою державою взятих на себе міжнародно-правових зобов'язань.

4. Сформульовано поняття та виведено головні ознаки короткострокових виїздів засуджених за межі колоній, що, дало змогу не тільки визначити існуючі правові прогалини з цих питань, а й створило відповідні методологічні засади для розроблення науково обґрунтованих заходів, спрямованих на удосконалення правового механізму реалізації зазначеного інституту кримінально-виконавчого права України.

Теоретико-прикладне значення даного підходу полягає й у тому, що таким чином створено певні умови для об'єднання на доктринальному рівні різноманітних поглядів науковців з означеної тематики дослідження, а на практичному – запропонувати відповідні алгоритми дій адміністрації колоній у невизначених (неврегульованих) правових ситуаціях, пов'язаних з установами фактичних підстав надання засудженим права на короткострокові виїзди за межі цих установ виконання покарань.

Ґрунтуючись на результатах аналізу міжнародного досвіду (надання для засуджених відпусток, а також двох типів виїздів за межі колоній), доведено необхідність видозміни назви ст. 111 Кримінально-виконавчого кодексу України та запропоновано викласти її в такій редакції: «Виїзди засуджених за межі установ виконання покарань».

5. Встановлено, що поряд з визначеними в законі підставами та приводами надання засудженим дозволу на короткостроковий виїзд за межі колоній важливе практичне значення (з огляду на оцінку законності прийняття рішення з цього питання адміністрацією даної установи виконання покарань та забезпечення прав і законних інтересів засуджених) мають і передумови для надання таких виїздів за межі колоній, а саме: а) реалізація цими особами сімейних і цивільних прав, отримання документів і довідок, якщо це не може бути здійснено в період перебування засудженого в колонії або вимагає його особистої присутності; б) одержання медичної допомоги, якщо таку допомогу не може бути надано на території відповідної колонії; в) вирішення питань побутового характеру та

працевлаштування засудженого напередодні звільнення з місць позбавлення волі; г) вирішення інших важливих для засудженого питань особистого характеру.

Доведено необхідність видозміни змісту низки нормативно-правових актів з цих питань, що дасть змогу підвищити ефективність кримінально-виконавчої діяльності в зазначеному напрямі при дотриманні такого підходу на практиці: коли реалізація будь-якого права засудженого може бути забезпечена виключно за допомогою його виїзду за межі колонії, або лише таким чином можна вирішити завдання, що впливають на ефективність виправлення, ресоціалізації та соціальної адаптації засудженого – таку можливість йому має бути надано апріорі (безумовно).

6. Доведено необхідність створення більш ефективних правових механізмів, спрямованих на забезпечення визначених у законі умов надання засудженим дозволу на виїзд за межі колоній. Запропоновано та науково обґрунтовано нову редакцію ч. 1 та ч. 2 ст. 111 Кримінально-виконавчого кодексу України, з урахуванням їх видозміни:

«1. Засуджені, які відбувають покарання у виді позбавлення волі та відбули не менше однієї чверті строку покарання, мають право на виїзд за межі колоній на території України на строк не більше семи діб, не включаючи часу, необхідного для проїзду в обидва кінці (не більше трьох діб), у зв'язку з такими обставинами: а) реалізація сімейних та цивільних прав, отримання документів і довідок, якщо це не може бути здійснено в період перебування особи в установі виконання покарань або вимагає особистої присутності громадянина; б) одержання медичної допомоги, якщо таку допомогу не може бути надано на території відповідного місця позбавлення волі; в) вирішення питань побутового забезпечення та працевлаштування.

2. Дозвіл на виїзд засудженого надається за наявності позитивних змін у поведінці засудженого в період відбування покарання. Виїзд за межі колонії надається за умови відбування засудженим не менше однієї четвертої визначеного судом строку покарання».

7. Визначено проблеми та обґрунтовано шляхи удосконалення процедури підготовки матеріалів і розгляду питань надання засудженим дозволу на короткостроковий виїзд за межі колонії. Обґрунтована необхідність видозміни ч.ч. 3-9 ст. 111 Кримінально-виконавчого кодексу України та запропоновано викласти їх у такій редакції: «Стаття 111. Виїзди за межі виправних і виховних колоній:

(...)

3. Питання про надання засудженому дозволу на виїзд за межі колонії вирішується на засіданні спеціальної комісії установи на підставі поданої засудженим, його рідними, законними представниками чи захисником заяви із зазначенням мотивів виїзду, місця перебування та строку виїзду.

4. До складу комісії входять начальник колонії, його заступники та начальники служб цієї установи, які за своїми функціональними обов'язками безпосередньо спілкуються із засудженими. Очолює комісію начальник установи або особа, яка виконує його обов'язки. З членів комісії обирається секретар, який веде протоколи засідань комісії та контролює виконання її рішень.

5. На засідання комісії запрошуються інші особи, чия присутність є доцільною, для об'єктивного вирішення питання виїзду засудженого за межі колонії.

6. Засуджений має бути повідомлений про місце і час засідання комісії не пізніше, ніж за три години до його початку. Адміністрація установи виконання покарань зобов'язана надати засудженому допомогу в отриманні документів та матеріалів, які стосуються суті заяви і до яких у засудженого немає доступу.

7. Засуджений має право користуватися послугами адвоката або фахівця в галузі права за власним вибором. Якщо в засудженого відсутній доступ до адвоката або фахівця в галузі права, адміністрація установи зобов'язана надати йому можливість звернутися за отриманням правової допомоги до органів, які надають таку допомогу.

8. Матеріали, що стосуються поданої засудженим заяви про виїзд за межі колонії, доповідає на засіданні дисциплінарної комісії начальник відділення соціально-психологічної служби у присутності засудженого та запрошених осіб.

9. Рішення комісії може бути оскаржено засудженим або його представником до вищого органу управління або суду».

8. Встановлено, що рівень та ефективність контролю за поведінкою засуджених під час короткострокових виїздів за межі колоній в Україні є низькими та недостатньо ефективними, що є однією з детермінант, яка обумовлює вчинення цієї категорією осіб правопорушень і злочинів. Для вирішення цієї проблеми науково обґрунтовано необхідність здійснення низки заходів, а саме: а) визначення на рівні закону, а не відомчої Інструкції Державної пенітенціарної служби України, правил поведінки, обов'язків та правообмежень для засуджених, які реалізують на практиці право на короткострокові виїзди за межі колоній, що зумовлено змістом ст. 19, 63 та 92 Конституції України, відповідно до яких виключно законами України визначається діяльність органів та установ виконання покарань; б) визначення на рівні міжвідомчої інструкції координуючого органу з контролю за поведінкою засуджених, які отримали право на виїзд за межі колонії, та встановлення на нормативно-правовому рівні порядку взаємодії правоохоронних органів з цих питань, ураховуючи науковий висновок з даного приводу про те, що поняття системи контролю набагато ширше поняття системи контрольних органів, не зводиться до останньої та не вичерпується нею; в) визначення на правовому рівні чітких та достатніх контрольних функцій для суб'єктів такої діяльності (наявність предметів відання; визначення владних повноважень і меж їх застосування; обов'язків органу).

Для реалізації зазначених доктринальних положень обґрунтовано доцільність доповнення ст. 13 Кримінально-виконавчого кодексу та ст. 10 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» таким завданням кримінально-виконавчої інспекції, як «здійснення контролю за поведінкою засуджених у період їх перебування поза межами колонії під час короткострокового виїзду».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Крук О. М. Проблемні питання реалізації демократичних прав і свобод людини / О. М. Крук // Право України. – 2007. – № 5. – С. 20–24.
2. Крук О. М. Правоохоронні органи: сутність, зміст, призначення / О. М. Крук // Міліція України. – 2007. – № 04 (118). – С. 3–6.
3. Крук О. М. Міжнародно-правові підходи щодо короткострокових виїздів засуджених за межі виправних установ / О. М. Крук // Knowledge, Education, law, Management. – 2015. – № 1 (9). – С. 140–150.
4. Крук О. М. Короткострокові виїзди засуджених: сучасні розробки в контексті посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) / О. М. Крук // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2015. – № 1 (34). – С. 183–186.
5. Крук О. М. Міжнародний досвід короткострокових виїздів засуджених за межі установ виконання покарань [Електронний ресурс] / О. М. Крук // Форум права. – 2015. – № 2. – С. 95–100. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_2_17.pdf.
6. Крук О. М. Поняття короткочасних виїздів засуджених в Україні за межі колонії / О.Г. Колб, О.М. Крук // Історико-правовий часопис : науковий журнал / упоряд. О. Крикунов. – Луцьк. : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. 2015 – № 1 (5). – С. 107–113.
7. Крук О. М. Демократизація правоохоронних структур / О. М. Крук // Механізм правового регулювання у правоохоронній та правозахисній діяльності в умовах формування громадянського суспільства : матеріали Всеукр. наук. конф. (Львів, 10 листоп. 2006 р.). – Львів : Львів. держ. ун-т внутр справ, 2006. – С. 19–21.
8. Крук О. М. Принципи забезпечення демократичних прав і свобод / О. М. Крук // Формування правової держави в Україні. Проблеми і перспективи : матер. всеукр. наук.-практ. конф., (Тернопіль, 13 квіт. 2007 р.). – Тернопіль : Економічна думка, 2007. – С. 81–84.
9. Крук О. М. Про деякі проблеми сучасної політики у сфері виконання покарання / О. М. Крук // Реформи законодавства України в умовах євроінтеграції : матер. VI Всеукр. наук.-теорет. конф. (Київ, 30 жовт. 2014 р.) : у 2 ч. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – Ч. 1. – С. 147–149.
10. Крук О. М. Окремі аспекти поняття права засуджених на короткостроковий виїзд за межі виправної колонії / О. М. Крук // Забезпечення прав людини при виконанні кримінальних покарань : матер. круглого столу (Харків, 12 груд. 2014 р.). – Х. : Наук.-дослід. ін-т вивчення проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрУ, 2014. – С. 39–45.
11. Крук О. М. До питання визначення поняття «виїзди засуджених за межі колоній» / О. М. Крук // Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 29-30 трав. 2015 р.) : у 2 ч. – Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2015. – Ч. 2. – С. 75–77.
12. Крук О. М. Поняття короткочасних виїздів засуджених в Україні за межі колонії / О. Г. Колб, О. М. Крук // Актуальні питання реформування правової

системи України : зб. наук. ст. XII Міжвуз. наук.-практ. конф. (Луцьк, 26–27 черв. 2015 р.). – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – С. 201–202.

АНОТАЦІЯ

Крук О.М. Правове регулювання короткострокових виїздів засуджених за межі колоній в Україні. – *Рукопис.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2015.

У дисертації на основі аналізу законодавства, наукових джерел та правозастосовної практики розроблено науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення правових та організаційних засад надання засудженим в Україні короткострокових виїздів за межі колоній. Проаналізовано стан наукової розробленості проблем, пов'язаних із застосуванням правових засад короткострокових виїздів за межі колоній, з'ясовано правову природу та значення таких виїздів, вивчено міжнародно-правові підходи та відповідну практику реалізації короткострокових виїздів засуджених за межі колоній у низці західноєвропейських країн, США та державах пострадянського простору. Запропоновано поняття та основні ознаки короткочасних виїздів засуджених за межі колоній, визначено підстави, приводи та правові умови надання засудженим відповідного дозволу. На цій основі розроблено та обґрунтовано основні заходи щодо підвищення рівня ефективності контролю за поведінкою засуджених під час короткострокового виїзду за межі колоній.

Ключові слова: засуджений, адміністрація установи виконання покарань, колонія, виїзди за межі колоній, позбавлення волі, правові гарантії, інститут права, юридична відповідальність, юридичні наслідки, правовий статус засудженого.

АННОТАЦИЯ

Крук А.Н. Правовое регулирование краткосрочных выездов осужденных за пределы колоний в Украине. – *Рукопись.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2015.

В диссертации установлено, что, несмотря на то, что данная тематика была предметом научных исследований, как в советское время, так и в современной Украине. Указанная проблема, с учетом принятия Уголовно-исполнительного кодекса Украины 2003 г. и ряда других нормативно-правовых актов в сфере исполнения наказаний, до настоящего времени на диссертационном уровне не изучались вопросы, составляющие содержание предмета и задач этой научной разработки, а именно: 1) предыдущие исследования в основном ограничивались рассмотрением проблем, относящихся к краткосрочным выездам только отдельных категорий осужденных за пределы колоний; 2) в научных трудах были

проанализированы только правовые основания реализации осужденными указанного права, в то время как важное значение в правовом механизме по этим вопросам имеют также правовые признаки краткосрочных выездов осужденных за пределы колоний, а также поводы и правовые условия предоставления таких выездов для лиц, отбывающих наказание в виде лишения свободы; 3) большинство научных исследований было проведено еще по советскому законодательству и в условиях действия Исправительно-трудоустройства кодекса Украины 1970 г., поэтому данные результаты обуславливают необходимость их переоценки с учетом современного правового, социально-политического, экономического, финансового и другого состояния Украины, в частности, с учетом современных критериев оценки деятельности органов и учреждений исполнения наказаний; 4) на международном уровне указанная проблематика разрабатывалась, исходя из особенностей национального законодательства и практики, что не позволяет на сегодня утверждать об универсальности полученных во время исследований за рубежом результатов и об их возможности безотносительного учета в уголовно-исполнительной деятельности Украины; 5) другие содержательные элементы, вытекающие с правовой природы краткосрочных выездов осужденных за пределы колонии (правовые процедуры; документальное оформление; временный правовой статус осужденных, получивших право на выезд за пределы колонии).

Исходя из установленных в процессе исследования проблем правового регулирования краткосрочных выездов осужденных за пределы колоний в Украине, в диссертации разработаны научно обоснованные пути их решения по существу с учетом позитивного зарубежного опыта (США, Великобритании, Финляндии, Швейцарии и других стран), включая видоизменение содержания нормативно-правовых актов в сфере исполнения наказания в виде лишения свободы.

Установлено, что по содержанию право осужденного на краткосрочный выезд за пределы колоний содержит в себе возможность: 1) использования этого права по личной инициативе; 2) требования от администрации органов и учреждений исполнения наказаний, а также других уполномоченных субъектов обеспечения представления такого выезда; 3) обращения для защиты своего субъективного права и требование по его возобновлению или устранению препятствий для его реализации. Определены критерии контроля за осужденными, получившими право на выезд за пределы колонии, а именно: реальность; систематичность; объективность. При этом реальность контроля предусматривает: реальность проверок соблюдения осужденными определенных правил поведения и запретов, а также исполнения ими своих обязанностей; реальность привлечения этих лиц к различным видам юридической ответственности за совершение правонарушений. Систематичность означает осуществление контроля не хаотично (от случая к случаю или единоразово), а по определенному графику (схемой) и постоянно. Объективность контроля проявляется через получение по результатам этой деятельности достоверной информации, максимального отвечающей объективной истине по данным вопросам.

Ключевые слова: осужденный, администрация учреждения исполнения наказаний, колония, выезды за пределы колоний, лишение свободы, правовые

гарантии, институт права, юридическая ответственность, юридические последствия, правовой статус осужденного.

SUMMARY

Kruk O. Legal regulation of short trips abroad sentenced colonies in Ukraine. – *Manuscript.*

Thesis of PhD in Law; specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal and Executive Law. – The National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2015.

In the thesis on the basis of analysis of legislation, scientific sources and legal practice these are worked out scientifically grounded propositions concerning improving legal and organizational bases of providing sentenced in Ukraine with short trips outside the colonies. It is analyzed the state of scientific developing of problems connected with the use of legal bases of short trips outside the colonies, it is clarified legal nature and significance of such trips, these are studied international and legal approaches and appropriate practice of implementation of sentenced short trips outside the colonies in Western European countries, the USA and post Soviet countries. It is recommended the definition and major features of sentenced short trips outside the colonies, these are determined grounds, reasons and legal conditions of providing sentenced with respective allowance. On this basis it is developed and grounded main methods of increasing the level of effectiveness of the control after sentenced behavior during their short trips outside the colonies.

Keywords: sentenced, administration of executing punishment establishment, colony, trips outside the colonies, imprisonment, legal guaranties, Law institute, legal responsibility, legal result, legal status of the sentenced.